

فن آداب و مناظره دن ولديه ترجمه سی

مرآت مناظره

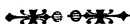
مترجمی

طوسیہ مال مدیری اسکلبلی

احمد حمدی

حسن و قبحك كوره يم ديرسه ك اكر افكارن
ايلاه مرآتته دقتله نظر نظارن . . .
صيقمل ترجمه دن حمدي افندي كچيروب
ايلش انده ارانه نه كوزل آثارن

الفقيه الخاندي السيد احمد ماهر
العرفيف بيالاق افندي زاده

معارف نظارت جليد سنك رخصتبه طبع اولنمشر

کتابخانه

(قصار مطبعه سی) -- باب عالی جاده سنده نومرو ۲۵

صاحب و ناسری: کتابچی قصار

۱۳۱۰

۵۹۲۱

مَقَالَةٌ

عهد بیدانی حضرت **عبدالحمد** خان ثانی که هر درلو تجلیات عالیه نك ظرف زمانی و ترقیات ادبیه نك جلوه گاه فیضانی در. ایمدی شوکرمی بازاد ادب و عرفان او خلیفه فخر دو جهانك خورشید همت میامن منقش **عبدالحمد** نندن مقبتس بر غیرت نورانیه شوق انگیزانه درکه «کل اناء یرشح بما فيه» مصداقنجه هر الی قلم طوتان ابو الهوس درجه قابلیت و **عبدالحمد** نسبتده اخلاقه بر یادگار جمیل اهداسنه صرف تقدینه همت و **عبدالحمد** ایتمکن بر وجهه کندوسنی آله ماز. ایشته بوجه دندرکه مترجم ناچیزده فقدان بضاعه و اقتدارمی بیلیمانردن اولمدیغ حالده هیجان شوق وغیرتله عالم فاضل و نحریر کامل مولانا سجاقلی زاده مرحومك فن ادابدن (ولدیه) نام رساله مرغوبه سنی لسان ترکی به نقل و ترجمه و مرآت مناظره اسمیله تسمیه ایلدم قالدیکه اشبو اثر کترانهم نفس الامرده عنوانی قدر پارلاق و دکرلی بر شی اولمدیغی جهته عهد سعید حضرت ولی النعمیده شمدی به قدر عیون آرای مباهات اولان بونجه مائر بدیعه عثمانیه نك رونق و لطافتی قیرمقدن بشقه بر ایشه رایه میه جنی آزاده کلفه بیان ایسه ده مباحث شتاده و تخصیص علم کلام تحصیلی اثناده وجوب معرفتی مسلم اولی الالباب اولان فن آدابک طلبة کرام ذوی الاحترام ایچون طریق استفاده سنی تسهیل و عربیدن بهره سی اولیمانلرده فائده سنی تعمیم و تشمیل عزم خالصندن منبعث شو حرکات حد ناشناسانه مدن طولایینه مقدوح اولم

ظن ایدرم مع هذا ترجمه مذکورہ نك برمنوال مسطور كشيده سلك
سطور ایدیلشی افاده دن زیاده كندی استفادهم مقصدینه مبتی
ایدو كندن بونده تصادف اولنه جق سهو و خطالرم صایله بیه جك
درجه ده ایسه آنك ده حداثت سنمله فقدان بضاعه مه باغشلا نه رق
تصحیح و اصلاحنه مطالعین كرامك سوق خامه همت و عطف لحاظه
مروت بیورملری اخص مستدعیات كمترانه مدندر ومن الله التوفیق
وعلیه التكلان .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ادای ماوجب علینادن صکره شارح عبدالوهاب دیباجه کتابده
دیرکه وقتاکم فن آادبن ولدیہ نام رساله مرغوبه اولی الالباب بیننده
متداوله وفوائد قواعد مناظره بی جامعه وشامله اولوب شارح تبریزی
مرعشی وحجابی بهشتی وقره خلیل رحمهم الله کبی برجاعت فحولین فاضله
بونک شرح وتوضیحه سوق سمند همت ایتمشر ایسه ده بونلردن
کیمی اطباب وایجازی حاوی وکیمی ده مواقع رساله دن اکثرینک حلندن
خالی بولمغله مواقع مشکله نک حلنه ومواضع معضله نک کشفنه متعلق
اشبو کلمات شریفه ونکات لطیفه بی یازدم (وما توفیقی الا بالله علیه توکلت
والیه انیب) مصنف مرحوم صنعت استغرابه رعایه ویاخود هانکی
طریق ایله اولور ایسه اولسون اداء واجب رهین حصول اولدیغنه
ویا بشقه برنکته خفیه به اشاره طریقه مشهوره دن عدول ایله (بسم الله)
دیدى بو ترکیب منیف مختار بصریین اوزره ابتداء بسم الله تقدیرنده
جمله اسمیه ومختار کوفیین اوزره ابتداء بسم الله تقدیرنده جمله فعلیه
اولوب جمله مذکوره مذهب اوله کوره ظرف مستقر و ثانی به
کوره ظرف لغو در بعض محققین عندنده هر نه قدر مذهب ثانی به کوره
دخی ظرف مستقر ایسه ده ذکر اولنان بعضدن مراد محقق شریف
اولوب مقصد شارح محقق مشارالیهک حواشی کشفاده ذکر ایتدیکی
شیئه اشارتدر وباء جاره یاملایسه ومصاحبه ویا استعانه ایچوندر

بآ استعانه انجق آلات اوزرینه داخل اولمغله بوراده بانك استعانه به
 حملندن اسم جلیل بارینك آله تشبیهی لازم کلوب بو صورت تعظیم
 و آدابہ منافی کورینور زمینده ایراد ایدیلن سوز برقاچ وجه ایله
 مدفوعدر چونکه اسم جلیل بارینك بوراده آله تشبیهی بطریق التبرک
 اولوب نته کیم آلات صنایع سز اهل صنایع برایش ایشلیه مدیکی کبی
 اسم بارینك ذکر یله تبرک واستعانه اولمق سزین باشلانیلان فعل دخی
 حکماً تمام اولسه بیله شرعاً ناتمامیت و ابتری جفته فعلدن معدود
 اولیوب بو صورتله واقع اولان تشبیه ایسه هم ابلاغ وهمده دها زیاده
 تعظیبات جمیلہ بی جامعدر بآ مذکورہ نك آنفا تقدیر اولنان متعلقرك
 غیرى مؤخر یقول کله سنه تعلق دخی محتملدر بو صورتده کلام
 (يقول بأئس الفقير) (ملابساً اومستعیناً بسم الله) تقدیرنده اولور
 متعلق اوزرینه تقدیمی ایسه افاده حصر مقصدینه مبیدر و لفظه جلال
 جمهور فقهانك مختاری وجهله مستجمع جمیع صفات کالیه اولان ذات
 واجب الوجود تقدست ذاته عن الشیبه والحدود حضر تلرینه مخصوص
 ومنحصر اسم اولوب امام اعظم افندمرك روایتنه کوره بو اسم جلیل
 امام سیویوه عندنده اعرف المعارفدر حتی امام مشارالیه رؤیاده کورلدیکی
 وقت بن بو اجلدن نائل مغفرت الهمیه اولدم بیور مشايردر ومذهب
 مختار اوزره بو اسم شریف عربی اولوب عبرانی وسریانی دکلدر بعض
 فضلا کنه ذات باریده عقول بشریه نصل متحیره ایسه اکا دلالت ایدن
 لفظ شریف دخی حد ذاتنده عربی عجمی اسم جامدمی مشتقی
 علم می یاخود اسم خاص می ویا ذات باریده استعمالی غالب وشایع اولمش
 بر اسم می فهملر قاصردر دیمش واسمك لفظه جلاله به اضافتی عامك
 خاصه اضافتی یعنی شجر اراك قیلندن لامیه در بونده لامك صحت

اظهاری لازم دکی بلکه معناسی منهم اولمق کافیدر بوده معنای
 اختصاصدر فاضل عظام بحسب المعنی انسب اولان شو اضافت بیانیه
 اولمقدر و بونده منک اظهاری تکلفدن وارسته در لکن ائمه عربیه
 اضافت مذکوریه لامیه در دیدیلر آنلری بو ذهابه سوق ایدن جهت
 معلوم دکلدر دیر (و بحمده) و او عاطفه و بحمده عطف المفرد علی المفرد
 قیلندن بسم الله قول منینی اوزرینه معطوفدر بو حالده بای جاره زائده
 و فائده اعاده یا تعیین معطوف علیه و یا خود استقلالیت معطوفه تنبهدر
 بر متعلق تقدیریله بونک عطف الجمله علی الجمله قیلندن اولسی دخی
 محتملدر و حمدک ضمیره اضافتی مصدرک مقولنه اضافتی قیلندن اولوب
 اضافت مذکوره جنس و یا استعراق و یا عهد خارجی ایچوتدر مصنف
 مرحومک بوراده حرف عطف ایراد ایله مشهوره مخالفت ایتمسی
 مفردین و یا خود جملتین بیننده کی عطفی تصحیح ایدیجی بر امر معنوینک
 وجودینه و یا خود هانکی طریق ایله اولور ایسه اولسون وجیهیه
 ایفا صحیح اولدیغنه اشارت و یا جناب فخر رسالت علیه اکمل التحیه
 اقدمزک سبحان الله و بحمده سبحان الله العظیم قول شریفنه تلمیحدر
 (و صلاة و سلام) بونلر یا عطف المفرد علی المفرد و یا خود عطف الجمله
 علی الجمله قیلندن اولمق اوزره یا قرینه و یا بعیدنه معطوفه لدر و علی رسله
 قولنده کی علی بونلره تعلق ایتمک صورتیه مدخولی یا ظرف لغودر
 و یا خود حال و یا صفت واقع اولمق اوزره ظرف مستقردر ..

و بو صلاة و سلام لفظلرندن هر برینک مبتدا و مابعدی یعنی
 ظرفک خبر اولسی دخی محتملدر بونلرده جارك ترکی ماقبلرینه
 نسبتله رتبه لرینک انحطاطنه اشارتدر چونکه بونلر مخلوقه متعلق
 و ماقبلرری ایسه خالقه متعلق لدر و مصنف مرحومک یالکز صلاتک

ذکر یله عدم اکتفاسی یا نظم کریمه اقتدا و یا خود صلوتک سلامسز
ذکرینک کراهنه ایما ایچوندر (علی رسله) رسول حائر عن الهام الهی
و کتاب ربانی اولان و یا خود شریعت جدیده صاحبی بولنان ذات محترمدر
نبی برانسان دیشاندرکه آنی جناب صانع عالم تبلیغ احکام الهیه سی ایچون
قوللرینه بعث ایتمشدر. بوصولده رسول نیدن مطلقا اخصدر بعضیلر
رسول ایله نبی بینلرنده مساوات یا خود مرادفت و یا عموم من وجه
واردر دیدیلر و بوراده کی رسولدن مراد مفخر کائنات علیه اکمل التحایا
و اتم التسلیمات افدمز حضرتلری اولدینی حالده صیغه جمع ایرادی
شان جلیل رسالتناهیلرینه تعظیم ایچوندر و آل اصحابک بوراده کتابه
ذکرینی ترکدن لساناً و یا قلباً ترکی لازم کلز بناءً علیه مصنف مرحوم
اوزرینه بو بایده قصور و یا اهل اسنادی ایجاب ایتمز (يقول البائس الفقير)
بوجه بسم الله قول شریفنده کی باء جارده نیک متعلق بشقه اولمق اعتباریله
جمله ثانیه و باء مذکورده نیک اشبو یقول کله سنه تعلق اعتباریله جمله
اولی در و بونده صاحب کشف و سکاکی و بلکه مذهب جمهور اوزره
تکلمدن غیبه التفات واردر و بائس مطلقا شدت و یا خود شدت احتیاج
معناسه اولان بئس کندوسنه اصابت ایدن شیدر و بونک فقیره اضافی
معنای اوله کوره حسن الوجه ترکیبی قیلندن یعنی فقیر کله سی فقر
معناسه مصدر اولمق تقدیری اوزره شدید الفقر دیمکدر. و معنای
ثانی یه کوره ترکیب مذکور حیوان ناطق ترکیبی قیلندندر بوصولده
فقیر کله سی بائس کله سنک معنای تضمینی اولان احتیاج معنای اعتباریله
یا بائسی تأکید و یا آندن بدل اشتمالدر و بوترکیده و اطعموا البائس الفقیر
نظم کریمه تلمیح واردر (محمد المدعو بساجقلى زاده) سجاجقلى زاده
محمد افندی مصنف مرحومک لقب معروفی اولوب بونده محمد لفظی

ماقبلندن عطف بیان و المدعو آنک صفتی در (اکرمه الله تعالی بالفلاح
و السعادة) بوجه جناب الله اکا دنیوی و اخروی نجات و مرتبه علیایه
وصول ایله اکرام بیورسون معناسنده جمله معترضه دعائیه در و ماضی
الله تعبیر یا تقال و یاخود تحریرص و یا امر صورتندن احتراز ایچوند
(هذه رسالة في فن المناظره) بوراده هذه کلمه سی ذهنده ترتیب و احضار
اولنان اموره اشارتدر امور مذکوره اوائل کتبه مشهور اولان
احتمالات سبعة اوزرینه بناءً ایستر الفاظ و نقوش مخصوصه ایسترسه
معانی مخصوصه اولسون و یاخود بو ایکسندن و یا اوچندن مرکب
بولسون و اگر ملکه و ادراکات دخی اعتبار ایدیله جک اولورسه
احتمالات مذکوره نكدها زیاده لسه جکی درکاردر ایستر وضع دیباجه
تصنیفدن اول واقع اولسون ایسترسه صکره وقوع بولسون هذه
کلمه سنک شو احتمالاتده استعمالی بطریق المجازدر چونکه کلمه مذکوره
امور محسوسه یه اشارت ایچون موضوعه بوراده ایسه مشارالیه امور
ذهنیه دن عبارت یعنی امور معقوله در ای طالب ایشته تحقیق مقام و مقال
بودر سائر قیل و قاله اماله سمع التفات اتمه رساله کلمه سی دخی بونک
کچی یا الفاظ و یا نقوش و یاخود معانی و یا امور ثلثه مذکوره نك ایکسندن
و یا اوچندن مرکب اولان شیئندن عبارتدر و هذه کلمه سیله کندیسه
اشارت اولنان شیئده علی سبیل التوافق امور مذکوره دن عبارت اولدیغی
تقدیرده تصحیح حمل ایچون اعتبار تکلفه احتیاج قالماز یوقسه احد
طرفینده مجاز فی الحذف و یاخود مجاز مرسل و یا مجاز فی النسبة اعتبارندن
لازمدر و فن مناظره عامک خاصه اضافتی قیلندن ترکیب اضافیدر
و بو ترکیب و امثالی علم جنس یاخود علم شخصدر و جار ایله برابر
ظریف مستقر اوله رق رساله کلمه سنه صفتدر (عملتها لك یا ولد و لامثاله

المبتدئين) ولد کلهسى منادای مفرد معرفه اولمق اوزره ضم دال ايله در
 و منادای مضاف اولمق صورتيله کسر دال و علی سبیل الشذوذ فتح
 دال دخی جائز اولوب بونی وجهین اوزرینه قصر ایدن قصور ایشدر
 خلاصه ما سبق باری تعالی و تقدس حضرتلرینک درگاه احدیت
 اکتانه عرض کالای حمد و ثنا و فخر الانام علیه الصلوة والسلام
 اقدمزکروضه مبارکه منورلرینه تقدیم کلدسته تصلیه و تسلیمات و افیه دن
 صکره بائس فقیر یعنی سجاقلی زاده محمد افندی دیرکه شو ذهنمده
 ترتیب و استحضر ایلدیکم امور فن مناظره ده بر رساله درکه ای ولد
 محترم سنک و سکا مائل میندیلرک انتفاعی ایچون تالیف اولنمشدر
 (بارک الله فیها لک و لمن ارادها غیرک) جذاب فیاض حقیقی اورساله یی
 سنک و سندن غیرى مطالعه مراد ایدن کیمسه ایچون مبارک و متمین
 ایلسون خفی اولیه که شو عبارته شریفه ده مراعاة السجع واردر (وهذا
 الفن لاشک فی استحباب تحصیله) شو فن جمیلی تحصیلک مستحب اولدینی
 آزاده قید شکوک و اوهام و بلکه تیقن و تصدیق کرده اولی الافهام در
 یوراده شکدن مراد یقین و طنک غیریسیدر (وانما الشک فی وجوبه
 کفایه) و انحق شک تحصیلک کفایه و جوبنده در معلوم اوله که
 ائمه اسلامیه دن بعضیسی و جادلهم بالی هی احسن نظم کریمه استناد اهل
 یدع و فرق ضاله ايله مجادلاتک معرفتی فرض کفایه اولدیغنه ذاهب
 اوله رق مجادله مذکوره زمره مسلمین دن دفع ضرری مستلزمدر زیرا
 کونش کبی تابناک اولان اعتقادیا کلرنده فرق ضاله نک تأثیر مغالطه فلسفیه لریله
 ایقاع مضرات ایتلمری مظنه خوف و احترازدر بناء علیه معرفت مذکوره
 مضرت مبحوته ایچون مظنه وقوع اولیان کیمسه اوزرینه فرض کفایه مظنه
 وقوع اولان کیمسه اوزرینه فرض عیندر دیواستدلال ایتدی و فرق مذکوره ايله

مجادلاتك على سبيل الكفايه معرفتك وجوبه قائل اولان كيمسه بوفك
تحصيلنك وجوبه قائل اولدى زيرا كيفيت مجادله انحق بوفن ايله معلوم
اولور والا فلا. بزازه نام كتابده ذكر اولنديكه دفع خصم واثبات مذهب
خصوصنده بوفن محتاج اليهدر (المناظره في العرف هي المدافعة ليظهر الحق)
مناظره لغتده يا نظيردن وياخود ابصار وانتظار وفكر ومقابله معناسه اولان
نظردنر معنائ مذكوره بيننده كي وجوه مناسبت خفي دكلدر اما
عرفده حق ظاهر اولق وياخود حق اظهار ايتك ايجون اولنان
مدافعه در ومدافعه ايكي شخص بيننده كلامك ترديد اولنمسه دينوركه
شخصين مذكوريندن هر برينك مقصدي كندى قولنك تصحيحى
ومقال خصمنك ابطاليدر وبوراده ليظهر الحق قولنك نفس الامرده
ايرادى جدلدن احتراز ايجوندر زيرا جدل اسكات خصم ايجون
اولنان مدافعه دركه مجادليندن هر برى ايستر حق اولسون ايسترسه
باطل بولنسون كندى مقالنك صدمه بطلانندن حفظ وصيانتى
وخصمينك سوزينك هدم واهانتى قصد ايدر محقق تقنازاني عليه
رحمة الربانى شرح عقائده ذكر ايلدى كه حق واقعه يعنى نفس الامرده
مطابق اولان حكيدر واقعه مطابق اولان حكمه اشتماللى اعتباريله
اقوال عقايد اديان ومذاهبه حق اطلاق اولنور مقابلى باطلدر واما
صدقك استعمالى خاصة اقوالده شايع اولوب مقابلى كذيدر بعضه
كوره حقه مطابقت جانب واقعدن يعنى خارجه وصدقده مطابقت
جانب حكمدن يعنى ذهنده اعتبار اولنمغله حق ايله صدقك بينى فرق
اولنور بو صورتده صدق حككم معناسى حككم واقعه وحقيت
حككم معناسى واقعك حكمه مطابقى ديمك اولور علامه مشار اليهك
كلامى بوراده ختام بولدى .

وقتا کیم اظهار حق ایچون شرفریز ساحه وقوع اولان مدافعه
 ایستر ایکسی ده سائل اولسون ایستره سائلک غیرى بولسون مدافعه
 شخصینه شامله اولدیسه مصنف مرحوم قول آتی ایله آنک توضیح
 وتفسیرینه مبادرت ایلدی (اغنی دفع السائل قول المعلل ودفع المعلل
 قول السائل) بوراده معللین مراد بیان حکم ایچون نصب نفس
 اهتمام ایدن کیمسه، وسائلین مقصد دخی هدم حکم ایچون نصب
 نفس تعرض واقدام ایلین کیمسه دن وقول کلهسی مقدمه ایله مدعا
 ودلیلین اعمدر بو معنایه مدافعه مبحوئه علی الاطلاق منوع ثلثه یه
 دخی شامل اولور خلاصه ترکیب مدافعه مذکوره ایله قول معللی
 سائلک وقول سائلی معللک دفع ایتمسنى قصد ایدرم بو تعریفک یرنده
 هی المدافعة من السائل والمعلل اظهاراً للحق دینلمش اولیدی ده
 اخصر اولوردی وقتا کیم دفع معلل دفع سائل اوزرینه موقوف
 اولدیسه مصنف مرحوم دفع سائلی دفع معلل اوزرینه تقدیم ایتدی
 معلوم اوله که شو تعریف هر نه قدر تعریف وتقسیم ده سائلک دفعنه
 صادق اولور سده بونلرک صاحب وناقضری یننده جریان ایدن
 مدافعه یه صادق اولماز مکرکه بوراده سائل ومعلل کله لری صاحب
 تعریف وتقسیم ایله بو ایکسنک ناقضرینه شامل اولان معنای اعم
 اوزرینه حمل اولنه ویا خود تعریف وتقسیم ده جریان ایدن مدافعه
 دلیل ومدعاده جاری اولان مدافعه نک فرعی قیلنه بوده جای تأملدر
 وجه تأمل بوراده کی معلل وسائلین مراد تعلیل شانندن اولان شیئی در
 کذلک سائل وصاحب تعریف هر نه قدر بالفعل معلل دکل ایسه لرده
 ماده اخراجه اولسون ینه تعلیل شانندن اولان شیردر هر فعل

تصویریه و تصدیقیه نك اولنده اولدیغی کبی علل اربعه یه اشتمال شو
تعریفك جمله لطاءفندندر .

شویله که مدافعه علت صوریه ومدافعه دن منفهم اولان نسبت
علت مادیه ومعلل وسائل کله لری علت فاعلیه وایظهر الحق قولی
علت غائبه یه اشارتدر وشو ذکر اوزرینه بناءً علل مذکورده دن اوچی
بالمطابقه ومدافعه ایله قول کله لرندن منفهم اولان نسبت بالالتزام
تعریفده مذکور دیمك اولور طرفیندن بریسی منع مجرد اولان
مناظره اوزرینه صادق اوله میور یولنده وارد اولان سؤالدن احترازاً
مصنف مرحوم مناظره نك تعریف مشهورندن عدول ایتشدندر .

تعریف مشهورده ایکی شیء بیننده اولان نسبتبه اظهار صواب ایچون
ایکی جانبندن نظر انداز بصیرت اولمق معناسنه اولان النظر بالبصیره
من الجانبین فی النسبة بین الشیئین اظهاراً للصواب تعریفدر چونکه
بوراده کی نظردن مراد فکر در فکر ایسه بیلنمیوبده بیلنمی مراد
اولان شیئی بیلینن شیئلرک یاردمیله میدانه چیقارمق معناسنه اولوب
منع ایسه بویله دکلدر بناءً علیه تعریف مذکور منع اوزرینه صادق
اوله مز هر نه قدر بو سؤاله بوراده فکر نفسک مجهول طرفنه توجیه
وجهه التفات ایتسی معناسنه در وفکر تکلمسز نسبتده متفکرینک
مخالفتنه وحکمک ایکی طرفنک برنده معلم ومتعلمک نظرینه دخی صادقدر
حال بوکه بونلردن بری مناظره دکلدر کیندک جانبین لفظی هر نه قدر
بحسب مفهوم اللغة اعم ایسه ده بحسب متفاهم عرف المناظرین
اختصاصلرینه بناءً مقصد معلل وسائلدر دیوجوابلر ویرلدی ایسه ده
یاخود مصنفک تعریف مشهوردن عدول ایتسی مناظره ایچون شو
تعریفك غیری تعریف یوقدر دیو توهم ایدن کیسه نك توهمنی دفع

ایچوندر یاخود شیء واحد ایچون تعدد تعریفک وجودینه تنبیه یاخود
 تشطیط ویا مدار مناظره مخاطبه و مدافعه اولدیغنه بونده نص یعنی
 دلالت قطعی بولدیغنه و نظر بالبصیره ایسه بونک خلافتنه ملابس
 اولدیغنه تنبیه ایچوندر معلوم اوله که هر طالب کثرت ایچون طلبنده
 بولدیغی شیء اولاً حدیه و رسمیه بیلیمک یعنی طلبنده بصیرت اوزرینه
 بولنمیچون اوشیده باشلامازدن اول اجمالاً علم حاصل اتمک لازمدر
 زیرا اشبو علم اجمالی حاصل اولمازدن اول بر شینه شروع ایدن طالب
 طلبنده افاتنه مابغی واضاعه وقت فیالایغی دن امین اوله ماز و هر بر
 علم ایچون کثرت مسائل اولوب جهت وحدتی آنی ضبط ایدر و مسائل
 مذکورده ایشته او جهت وحدت اعتباریه بر علم عد اولتور وینه طالب
 کثرت ایچون جد و نشاطی آرمق و ثمره سعی عبث و ضلال اولماق
 اوزره طلبنده بولدیغی علمک غایتی یعنی فائده سنی و موضوعی یعنی
 او علمده نه دن بحث اوله جغنی تصور و تصدیق دن لازمدر زیرا علوم
 متنوعه نیکدی بکردن تمایزی موضوعاتنک تمایزی حسیله در جهت
 مذکورده یا جهت وحدت ذاتیه و یاخود عرضیه اولق اعتباریه
 ایکی به انقسام ایدر اگر بر شینک تعریفی موضوع اعتباریه اولورسه
 او تعریف اوشینک جهت وحدت ذاتیه سنی و اگر غایت اعتباریه
 وقوع بولورسه جهت وحدت عرضیه سنی شامل اولور بو صورتده
 جهت وحدت اولی یعنی ذاتیه اعتباریه فن مناظره نیک تعریفنده بز
 دیرز که فن مناظره بر علمدر که آنده نافع و یاخود مضره اولدیغی
 حیثیدن ابجائک اعراض ذاتیه سندن بحث اولتور بو صورتده ابجائت
 علم مذکور ایچون موضوع بحث اولمش اولور و جهت ثانیه یعنی عرضیه
 اعتباریه مصنف مرحوم فن مناظره فی المناظره فن یعرفه فی الخ

دیو تعریف ابتدی و تعریف اولدن موضوع و ثانیدن غایت منضم اولدی وقتا کیم مدار رساله اختصار اساسی اوزرینه مبنی و برشی غایتی ایله بیلنمک لکک فهم مبتدی به نسبتله اسلمیتی بیانندن مستغنی اولدیسه مصنف مرحوم فن مناظره بی جهت ثانیه اعتباریله تعریفله اکتفا ایدرک بیوررکه (فن المناظره فن یعرف فی صحیح الدفع و فاسده) فن مناظره برقندرکه آنده دفعک صحیح و فاسدی بینور یعنی فن مناظره شول برقواعد یاخود ملکه ویا قواعد مخصوصه به متعلقه ادراکاتدرکه اکا توفیق مباحثات ایله جانب سائل و معلدن هر برینک خصمنه مقابل زبانزد موضع دلائل اولدینی مدافعه نک هانکیسی صحیح یعنی موجه و هانکیسی فاسد یعنی غیر موجه اولدینی معلوم اولور و شو قنه علم اداب بحث و علم صناعت توجیه دخی تسمیه قنور .

(اعلم) شو صیغه امر خطاب عامدرکه هر برطالب مستفیده شامل و واحد و کثیر و غائب و حاضر و مذکر و مؤنثه متاولدر .

مع مافیه خاصه مصنف مرحومک اوغلنه خطاب اولسی دخی محتملدر و علی کلا التقدیرین شو معنارک برنده استعمالی تقریر اوله کوره ذکر خاص اراده عام ویاخود ذکر مقید اراده مطلق قیلندن اولوق و تقدیر ثانی به کوره حاضر ایله غائب اوزرینه اطلاق اولوق قیلندن مجاز مرسلدر زیرا ولد مفرد مذکر غائبدر و غائبدن تضاد علاقه سیله حاضر ایله تعبیر مجاز مرسلدر و غائبی حاضره تشبیه و ذکر مشبه به و اراده مشبه طریقله استعاره مصرحه اولسی دخی محتملدر (انک اذا قلت شیئا فذا اما تعریف او تقسیم او تصدیق او مرکب ناقص او مفرد او انشاء) تحقیق سن برشی سویلدی کک و قنده او شیء یا تعریف ویا تقسیم یاخود تصدیق ویا مرکب ناقص یا مفرد ویاخود

انشادر بوراده تصدیقندن مراد صدق و کذبہ احتمالی اولان مرکب تام دیمکدر بو صورتده تصدیق لفظی یا مصدق به معناسنهدر و یا خود کسر لام ایله متعلقک اسمیله فتح لام ایله متعلقه تسمیه قیلندندر.

امام فخر رازینک مذهبی اوزره و یا خود اجزاء متعلقندن برجزئی ایله کلی اوزرینه اطلاق قیلندندر مذهب قدما اوزره و بعضه کوره تصدیق و قضیه بحسب العرف مترادفدر بوده اوچدر و مرکب ناقص شول مرکبدرکه لفظنک جزئیله معناسنک جزئیه دلالت قصد اولنور لکن انک اوزرینه سکوت صحیح اولماز و مفرد بونک خلافی یعنی لفظنک جزئی معناسنک جزئیه دلالت ایتمین شیدر انشا شول مرکبدرکه لفظنک جزئی معناسنک جزئیه دلالت قصد اولندیگی کبی کندی اوزرینه ده سکوت صحیح اولور لکن صدق و کذبہ احتمالی یوقدر شینک قسمنک کندیسنه قسیم اولسنی و بو صورتله شینک کندی نفسنه و غیریه تقسیمینی استلزام ایده یور دیو سؤال ورودینه بناء مصنف مرحوم بوراده (اذا قلت) بکلام عبارۀ مشهوره سندن عدول ایتشدر چونکه قول کله سی باء ایله صله نندیکی و قدده حکم معناسنده استعمال اولندیگی کبی بوراده کی کلامدن متبادر اولان ده کلام اصطلاحیدر هر نه قدر بو سؤاله باء ایله مستعمل قول کله سنک حکم معناسنده استعمالی کلی اولیوب بلکه اکثر مواضعده بوندن عدول وقوع بولدیغنک بیانیه یا خود کلامک معنای لغوییه حملیه جواب ویرلمک ممکن اولور ایسه ده و اذا کله سی اهل ایچوندر یعنی مدخولی قضیۀ شرطیۀ مهمله در بو حالده حروف حجا و الفاظ مهمله شیء لفظنده داخل اولدقلری حالده تقسیمدن چیقدقلریچون شو تقسیم غیر حاصر در دیو سؤال وارد اولماز و شو عسله بو فنک مسألکی جمله سندن اولیدی بو قضیه نک موجبۀ حملیه اولسنی

لازم کلیدی حال بوکه ثانی باطلدر اما ملازمتک بیانی چونکه مسائل علوم شیخ ابو علی سینا وغیرسینک تصریح ایستیکی اوزره منحصرأ قضایای موجب کیه در بطلان تالی به کنجه زیرا شو تقسیمی حاوی اولان قضیه شرطیه مهمله در بصورت نه کیستله مسئله اوله بیلور دینلمز زیرا بز جواباً دیرز که بو قضیه هر نه قدر ظاهرده شرطیه صورتنده ایسه ده حقیقده شرطیه اولدیغنی تسلیم ایتمیز حمیه تأویلنک جوازینه بناء مع مافیہ مسئله نك بای حال قضیه کلیه اولمی لاید و لازم ایدوکنی دخی تسلیم ایتمیز بلکه بعض کره جزئی و بعضاً دخی شخصیه اولور دیرز مهملات علوم کلیاتدر قضیه مهمله سی ایسه اغلب اوزرینه میندر ذکر اولنان سؤال بو قضیه شرطیه مسئله سی دکدر بلکه مسائل آیه ایچون توطئه در دینامک طریقله ده جواب ممکن اولور (وانت فی جمیع هذه الصور اما ناقل اولاً) وسن شو صورسته نك جمیعنده یا ناقلسک یاخود دکلسکدر نقل قننی وجه ایله اولور ایسه اولسون یعنی ایستر ایجاب ایسترسه سلب صورتیه وقوع بولسون ایستر سمعه استناداً ایسترسه کتابدن نقلاً اولسون برشی بلا التزام غیریدن حکایه ایتمکدر مثلاً موافقه جناب باری کلام ازلی ایله متکلمدر دیدنی و امامز آبدسته نیت سنت شریفه در بیوردیلر قولی کبی (ولنشرع فی بیان المناظره علی تقدیر عدم النقل) وعدم نقل تقدیری اوزرینه جاری اولان مناظره نك بیانه شروع ایتمک بزه واجب اولدی یاخود البتہ شروع ایدرز بو ایکی معنادن بری لنشرعده کی لامک لام امر و دیگری لام ابتدا اولمی تقدیرینه کوره در وعدم نقل تقدیری اوزرینه جریان ایدن مناظره نك نقل تقدیری اوزرینه جاری اولان مناظره اوزرینه تقدیمی شیوعه و کثرت مباحثه بناءً شانه اعتنا اجدیچوندر (واعلم ان

الاخیرین لایمکن فیہما المناظرۃ) معلوم اولہ کہ اخیرین یعنی مفردایہ انشادہ مناظرہ ممکن اولماز زیرا مناظرہ حقیقہ یا خود حکما نسبت تامہ خبریہ بہ تعلق ایدر حالبوکہ مفرد ایچون اصلا نسبت اولمدینی کبی انشادہ ہر تقدیر نسبت تامہ موجودسہ دہ خبریہ دکلدیر (فضع ثلثہ ابواب) اولیہ ایسہ امور ثلثہ دن ہر برینک وظائفی آیروچہ بر بابدہ بیان ایچون اوچ باب وضع ایدرز اگر ذیلورسہ کہ لایق اولان بورادہ درت باب دیملی ایدی زیرا خبرینک غیریدہ باقی قلان درت شیئدر . بز جوابا دیرز کہ اگر مرکب ناقص قضیہ بہ قید واقع اولورسہ اودہ معنا تصدیق دیمکدر یوقسہ مفرد وانشا کبی اندہ دخی مناظرہ جاری اولماز .

الباب الاول فی التعریف

باب اول تعریفہ متعلق بحملک بیانندہ در مصنف رحمہ اللہ تعریفہ متعلق اولان وظائفک بیانی صدندہ اولوب احوال تعریفک ذکر ی ایسہ اکا تبعیتلہ در معلوم اولہ کہ تعریف اوچ قسمہ منقسمدر چونکہ تعریف یا لفظی یا تنبیہی یا حقیقی اولور تعریف لفظی شول تعریفدرکہ آنکله لفظک دلالت ایندیکی معنای تفسیر قصد اولنور تعریف تنبیہی شول تعریفدرکہ آنکله کسب جدیدہ تکلفسز خزینہ خاطرہ مخزونہ اولان صورتی احضار یعنی ذاتاً آیینہ وجداندہ مضمیر ومنطبع اولان بر شیئی اظہار قصد اولنور تعریف حقیقی شول تعریفدرکہ آنی تصور دن تعریف اولنان شیئی تصور لازم کلور یعنی ہر نہ زمان تعریف حقیقک صورتی ذہندہ حاصل اولسہ معرفک صورتی دخی برابر حاصل اولور بودہ کتب منطقہ دہ ذکر اولندینی وجہلہ حد تام حد

ناقص رسم تام رسم ناقص دن عبارت اولوب بو اقسام اربعه دن هر بری یا ماهیت موجوده نك تعريفيدر که اکا حقیقی تسمیه اولنور و یا ماهیت معدومه نك تعريفيدر که اکا تعريف اسمی دینور بو تقدیر اوزره اقسام تعريف اونه بالغ اولور اما اقسام مذکوره به تعريف اطلاق یا شوفنک اصطلاحی و یا عموم مجاز اعتباریله در زیرا اهل میثان اقسام ثمانیه اخیره دن ماعداسنه تعريف اطلاق ایتزلر (للسائل ان ینقضه) سائل ایچون تعريفی نقض ایتک واردر (ومعناه ان ینظله) ونقض تعريفک معناسی سائلک تعريفی ابطال ایتسیدر.

ابطال ایستر دلیل ایله اولسون ایسترسه تنبیه ایله اولسون برشیک بطلانی بیاندر (بعدم جمعه او بعدم منعه) تعريف افرادی جامع یا خود اغیاری مانع اولماسی سببیه (او باستزام المحال) یا خود دور تسلسل اجتماع نقیضین یا خود ارتقاع النقیضین وشئ کندی نفسندن سلب و یا خود شیک کندی نفسنه ظرف اولسی ومفاسد سائره مثللو تعريفک محالی استزام ایتسیله اگر دینیلورسه که شو معنی تعريفک معرفدن اجلی اولماسی سببیه واقع اولان ابطاله شامل اولدیغندن افرادی جامع دکلدز بز دیرزکه بصورت نادر الوقوع در مقصود ایسه صور مشهوره بی ایتاندر معلوم اوله که انفاً ایکی موضعه ذکر اولنان افاصله منع جمع ایچون اولیوب منع خلو ایچوندر یعنی قضیه منفصله مانعة الخلودر بو تقدیر اوزره نقض تعريفده امور ثلثه نك اجتماعنه مانع یوقدر (وسبب الاول کون التعريف اخص مطلقاً) سبب اول یعنی تعريف معرفک افرادی جامع اولماسنک سببی یا خود صورت اولاده واقع اولان ابطالک سببی تعريفک معرفدن خصوص مطلق ایله اخص اولسیدر زیرا تعريف معرفک افرادی جامع دکلدز قضیه سی

رفع ایجاب کلیدر که جمیع افرادی جامع اولما مقدر یا خود بعض افرادی جامع اولوب دیگر بعضی سنی جامع اولما مقدر ایشته شو ذکر اولنان شق اخیر تعریف اخصده واقعدر رفع ایجاب کلینک بعضدن سلب وبعض آخر ایچونده ایجاب ضمننده تحقق اعتبارینه کوره (کتر تعریف الانسان بالزنجی) انسان زنجی ایله تعریف کبی زنجی اصناف انساندن بر صنف اولدینی جهتله مطلقا انساندن اخصدر ورفع ایجاب کلی تک سلب کلی ضمننده تحقق اعتباریله عدم جمع سبب تعریفک معرفه مابین اولسیدر انسانی ملک ایله تعریف کبی (وسبب الثانی کونه اعم مطلقا) سبب ثانی تعریفک عموم مطلق ایله معرفدن اعم اولسیدر ایستر رفع ایجاب کلی بعضدن سلب وبعض اخر ایچون ایجاب ضمننده تحقق ایسون (کتر تعریفه بالحوان) انسانی حیوانه تعریف کبی ایستره سلب کلی ضمننده تحقق ایسون انسانی شی ایله تعریف کبی (وقد یجتمع الاول والثانی) بعض کرده سبب اول ایله ثانی برلشور یعنی شو تعریف هم افرادی جامع وهمده اغیارینی مانع اولدینی جهتله باطلدر دیو سائل طرفدن نقض اولنور (وذلك اذا كان التعریف اعم من وجه) شو اجتماع تعریف معرفدن عموم من وجه ایله اعم اولدینی وقتده یعنی عدم الجمع ایله عدم المنع بعضدن سلب وبعض آخر ایچون ایجاب ضمننده تحقق ایتدکری وقتده واقعدر (کتر تعریفه بالابيض) انسانی ابیض ایله تعریف کبی معلوم اوله که انسانه ابیض یینلرنده عموم من وجه واردر زیرا انسان رومیده ایکسیده اجتماع وانسان حبشی ایله فرس ابیضده یکدیگرندن افتراق ایدرلر یا خود شو اجتماع تعریف معرفه مابین اولدینی یعنی عدم الجمع وعدم المنع سلب کلی ضمننده تحقق ایتدکری وقتده اولیجیدر انسانی حجرله تعریف

کبی (وتقریرها) و بونلرک یعنی عدم الجمع وعدم المنع سببلیله ابطالک
تقریرلری (ان هذا التعریف غیر جامع لافرادالمعرف اوغیر مانع من
اغیاره) تحقیق شو تعریف معرفک افرادینی جامع یاخود معرفده اغیارک
دخولنه مانع دکلدرد

معلوم اوله که بوقوللر بالاده ذکر اولندینی وجهله بعضدن
سلب و بعض آخر ایچون ایجاب و سلب کلدن اعم رفع ایجاب
کللی و قضیه معدوله المحمولدر بوصولدر بو مقامده قضیه
یوقدر یاخود جمله شراط شکل اولدن بری اولان ایجاب صغری
تحقیق ایتمز دیو سؤال وارد اولماز بو تقدیرجه تقریر مذکور سبب
اولده معرفدن مطلقا یاخود من وجه اخص و یاخود مبین و سبب ثانیده
مطلقا یامن وجه اعم و یاخود مبین اولان تعاریفه شاملدر (وکل تعریف
هذا شانہ فهو فاسد) هر بر تعریف که ایشته شو آنک شانیدر یعنی
معرفک افرادینی جامع یاخود معرفده اغیارک دخولنه مانع دکلدرد او
تعریف فاسددر بو قضیه بوجه بالا ذکر ی سبق ایدن صغرالردن هر
ایکیسنکده کبراسیدر.

بناء علیه شو قول شکل اولدن شراط لازمه سنی جامع قیاس
اقترانی حمیدر بودلیلی تعریف معرفک افرادینی جامع یاخود اغیارینی
مانع اوله مدینی وقتده فاسد اولور لکن مقدم حقدر تالیده آنک کبی
یاخود شو تعریف فاسددر والا افرادینی جامع یاخود اغیارینی مانع
اولور ایدی لکن افرادینی جامع یاخود اغیارینی مانع دکلدرد دینلمک
طریقيله استثنائی مستقیم و غیر مستقیمنده تقریر جائزدر مصنف رحمه
اللهک متنده اقترانی اوزرینه قصری یا تمثیل و یا مناظرده اکثر واشهر
اولان اوزرینه مبنیدر ایمدی سائل تعریفی منوال محرر وجهله ابطال